

ZRUŠENÍ ODKLADŮ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY: VÝZVY A OBAVY PEDAGOGŮ V KONTEXTU VZDĚLÁVACÍ REFORMY

CANCELLATION OF SCHOOL ATTENDANCE DEFERMENTS: CHALLENGES AND CONCERNS OF EDUCATORS IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL REFORM

Eva Šmelová, Kateřina Valchářová, Jitka Petrová, Anna Košatová

Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Abstrakt

Příspěvek prezentuje dílčí výsledky kvalitativního výzkumu, který je součástí širší studie analyzující dopady plánovaného zrušení odkladů povinné školní docházky. Cílem výzkumu je identifikovat výzvy spojené s touto změnou a porozumět posunu v pojetí školní připravenosti – od modelu zaměřeného na připravenost dítěte ke konceptu, kdy škola musí adekvátně reagovat na individuální potřeby žáků. Prostřednictvím případové studie sledujeme postoje učitelů mateřských škol a prvního stupně základních škol, jejich očekávání, obavy a návrhy opatření, která by mohla podpořit hladký přechod dětí do školního prostředí. Výsledky poskytují cenné poznatky o vnímání této reformy pedagogickou veřejností a přispívají k formulaci doporučení pro vzdělávací praxi a tvorbu inkluzivních vzdělávacích strategií.

Klíčová slova: *školní připravenost, odklad povinné školní docházky, případová studie, inkluzivní vzdělávání, pedagogické strategie, individuální potřeby žáků, vzdělávací politika*

Abstract

This paper presents partial results of a qualitative research study that is part of a broader study analyzing the impacts of the planned cancellation of school attendance deferments. The aim of the research is to identify the challenges associated with this change and understand the shift in the concept of school readiness – from a model focused on the child's preparedness to a concept where the school must adequately respond to the individual needs of students. Through a case study, we explore the attitudes of preschool and primary school teachers, their expectations, concerns, and suggestions for measures that could support

a smooth transition for children into the school environment. The findings provide valuable insights into how the teaching community perceives this reform and contribute to formulating recommendations for educational practice and the development of inclusive educational strategies.

Keywords: *school readiness, school attendance deferment, case study, inclusive education, teaching*

1 ÚVOD

Problematika školní připravenosti a odkladů školní docházky je předmětem odborné diskuse nejen v pedagogice, ale i v oblasti vzdělávací politiky. Dosavadní praxe umožňovala dětem s nižší mírou školní zralosti odklad, čímž se předpokládalo, že budou lépe připraveny na nároky základního vzdělávání (Šmelová a kol. 2012). Aktuální reformní snahy však směřují k odstranění této možnosti, přičemž důraz je kladen na přizpůsobení školního prostředí individuálním potřebám žáků. Tento posun vyvolává řadu otázek týkajících se připravenosti pedagogického systému na heterogenní skupiny dětí a nutnosti implementace nových podpůrných opatření. Cílem tohoto příspěvku je analyzovat změny v přístupu ke školní připravenosti, jejich dopady na vzdělávací praxi a postoje pedagogů k plánované úpravě školního systému.

2 TEORIE

Koncept školní zralosti vychází z předpokladu, že dítě by mělo do školy nastoupit v okamžiku, kdy je schopno zvládat její požadavky. Tradičně se přitom klade důraz na kognitivní, emocionální a sociální aspekty vývoje. Tento přístup podporuje existenci odkladů jako nástroje zajišťujícího optimální start školní docházky. Současné trendy však zdůrazňují význam inkluzivního vzdělávání, které požaduje, aby se vzdělávací systém přizpůsoboval individuálním potřebám žáků, a nikoliv naopak (Šmelová a kol. 2021). Teorie inkluze (Ainscow, 2005) argumentuje, že školní systém by měl být schopen pracovat s heterogenními skupinami dětí bez nutnosti jejich selekce prostřednictvím odkladů. To znamená posun od modelu, kde se čeká na zralost dítěte, k modelu, kde školy vytvářejí podmínky pro úspěšné vzdělávání všech dětí. V kontextu současných reforem

tak zrušení odkladů představuje zásadní změnu v pojetí školní připravenosti, kladoucí nové nároky na učitele, podporu žáků a organizaci školního prostředí.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum je realizován jako kvalitativní případová studie zaměřená na analýzu postojů pedagogů k plánovanému zrušení odkladů školní docházky (Yin, 2018). Cílem této dílčí studie je hloubkové porozumění vnímání této legislativní změny a identifikace klíčových výzev, se kterými se pedagogové potýkají v praxi. Pro sběr dat byly využity polostrukturované rozhovory s učiteli mateřských a základních škol, kteří mají přímou zkušenost s rozhodováním o školní připravenosti dětí. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 20 učitelů. Deset z nich z mateřských škol a deset ze škol základních.

Data byla analyzována metodou tematického kódování, která umožnila identifikaci hlavních vzorců v odpovědích respondentů a formulaci závěrů relevantních pro pedagogickou praxi. Výsledky této případové studie poskytují detailní vhled do problematiky a mohou sloužit jako podklad pro další výzkumné etapy zaměřené na širší context implementace této reformy ve vzdělávacím systému (Hendl, 2023).

4 OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

V rámci probíhajícího kvalitativního výzkumu již byly získány první výsledky, které potvrzují předpokládanou rozmanitost názorů pedagogů na zrušení odkladů povinné školní docházky. Současné analýzy ukazují, že část pedagogů mateřských a základních škol vnímá tento krok jako rizikový, zejména ve vztahu k heterogenitě tříd a obavám z nedostatečné připravenosti některých dětí. Někteří učitelé upozorňují na možné negativní důsledky pro děti, které by mohly mít problémy s přechodem do školního prostředí, což by mohlo vést k jejich školní neúspěšnosti. Na druhé straně, část pedagogů vyjadřuje pozitivní názor na flexibilní přístup, který by měl školní systém lépe přizpůsobit individuálním potřebám dětí. Tato část výsledků ukazuje, že změny ve vzdělávacím systému mohou přinést větší možnosti pro diferenciaci výuky a zajištění rovného přístupu k vzdělání. Výzkum také ukázal, že se stále častěji objevují návrhy na adaptaci školních procesů, včetně zajištění profesního rozvoje učitelů a posílení

podpory pro děti s různými potřebami. Ačkoli výzkum stále probíhá, dosavadní data naznačují, že pedagogové vnímají tento krok jako výzvu, která vyžaduje přizpůsobení nejen pedagogických metod, ale také organizačních struktur na školách. Získaná data budou sloužit jako základ pro vytvoření doporučení a konkrétních opatření, která pomohou efektivně implementovat reformu a podpoří inkluzivní vzdělávání.

5 ZÁVĚR A DISKUZE

Z výsledků kvalitativního výzkumu vyplývá, že zrušení odkladů povinné školní docházky vyvolává mezi pedagogy i školním vedením rozdílné názory. Někteří učitelé mateřských a základních škol vyjadřují obavy z možného zvýšení heterogenity tříd a nedostatečné přípravy některých dětí na školní prostředí, což by mohlo ovlivnit jejich školní úspěšnost. Na druhou stranu, mnozí pedagogové zdůrazňují výhody přizpůsobivějšího školního systému, který by měl reagovat na různé potřeby dětí a zajistit rovné příležitosti pro všechny žáky. V diskusi se ukazuje, že implementace tohoto reformního kroku vyžaduje cílenou podporu ze strany školního systému, včetně profesního rozvoje učitelů a vhodného přizpůsobení organizačních a pedagogických strategií. K dosažení pozitivních výsledků je nezbytné zajištění adekvátní podpory pro děti, které mohou mít potíže s přechodem do školního prostředí. K tomu by měly přispět jak změny v kurikulárních plánech, tak i rozšíření možností pro individuální přístup v základních školách.

6 LITERATURA

- Ainscow, M. (2005). Developing inclusive education systems: What are the levers for change? *Journal of Education Policy*, 20(3), 265–277.
- Greger, D., Simonová, J., & Straková, J. (2015). *Spravedlivý start. Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Hendl, J. (2023). Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace (Páté, přepracované vydání). Portál

- Šmelová, E., Petrová, A. & Souralová, E. (2012). Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šmelová, E., Provázková Stolinská, D., Částková, P., Prášilová, M., Plevová, I., Dostál, J., Kubrický, J., & Rašková, M. (2021). *Online aplikace jako nástroj pedagogické diagnostiky a intervence v práci učitele mateřské školy s akcentem na školní připravenost*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Yin, R. K. (2018). *Case Study Research and Applications: Design and Methods* (6th ed.). Sage.